

Джаман Т. В.

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ УКРАЇНИ

Навчальний посібник

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту
України

Львів
«Новий Світ – 2000»
2020

УДК 37(09)(477)
ББК 74.03(4УКР)
Д 40

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу видавництва заборонено.

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(Лист № 1/11–5560 від 04.07.2011 р.)

Рецензенти:

Отич О.М. – доктор педагогічних наук, завідувач відділу педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м.Київ;

Литвиненко С.А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ, м.Рівне;

Лісова С.В. – доктор пед.наук, професор, академік АПСН, директор Інституту педагогічної освіти МЕРУ ім.акад.С.Дем'янчука, м.Рівне.

ISBN 978-966-418-237-6

Джаман Т.В.

Д 40 Історія педагогіки України : навчальний посібник / Т. В. Джаман. – Львів : Новий Світ-2000, 2020. – 288 с.

У навчальному посібнику відображено основні стани розвитку вітчизняної навчально-виховної системи, особливості витворення педагогічних концепцій.

Пропонується матеріал для проведення практичних занять і виконання завдань самостійної роботи, передбачені контрольні запитання, тестові завдання відповідно до теми, завдання для самостійної роботи студентів.

Адресований студентам педагогічних інститутів та університетів.

УДК 37(09)(477)
ББК 74.03(4УКР)
Д 40

ISBN 978-966-418-237-6

© Т.В. Джаман, 2020
© «Новий Світ-2000», 2020

Зміст

Передмова.....	5
Розділ I	7
Тема 1. Виховання і навчання на терені України у давні часи.....	7
1.1. Освіта й виховання у східних слов'ян	7
1.2. Освіта й виховання в Україні-Русі.....	14
Контрольні запитання.....	24
Тестові завдання до першої теми	25
Завдання до самостійної роботи студентів.....	27
Література.....	27
Тема 2. Підгрунття національної освіти в епоху Відродження	28
2.1. Освіта на українських землях під владою Литви і Польщі	28
2.2. Братські школи	39
2.3. Києво-Могилянська академія.....	50
2.4. Освіта за часів козаччини	60
Контрольні запитання.....	82
Тестові завдання до другої теми.....	82
Завдання для самостійної роботи студентів	84
Література	85
Тема 3. Педагогічна думка в Україні у 18 – поч. 20 ст.....	86
3.1. Особливості розвитку освіти і педагогічної думки у 18 столітті.....	86
3.2. Особливості розвитку освіти і педагогічної думки у 19-поч. 20 століття	90
3.3. Розвиток освіти в Українській Народній Республіці	121
Контрольні запитання.....	130
Тестові завдання до третьої теми	130
Завдання до самостійної роботи студентів.....	133
Література.....	133
Тема 4. Освіта й виховання в Україні за радянських часів	134
4.1. Розвиток дошкільного виховання, школи й освіти у новаторські 20-ті роки.	134
4.2. Розвиток школи й освіти в 30-ті – 40-і роки.....	144
4.3. Радянська система освіти 50-90-х років ХХ ст.	157
4.4. Розвиток педагогічної думки у 50-90-х роках ХХ ст.	163
Контрольні запитання.....	172
Тестові завдання до четвертої теми.....	172

Завдання до самостійної роботи студентів	175
Література	175
Тема 5. Освіта і виховання у незалежній Українській державі.....	176
5.1. Шкільна та позашкільна освіта	176
5.2. Дошкільна освіта	198
5.3. Вища школа на сучасному етапі	210
Контрольні запитання.....	224
Тестові завдання до п'ятої теми	224
Завдання до самостійної роботи студентів	226
Література	226
Розділ II.....	228
Видатні постаті в історії національної педагогіки.....	228

Передмова

Розбудова незалежної України детермінувала інтенсивний розвиток національної освіти, у якому зроблено основний акцент на формуванні української інтелігенції, здатної перетворити країну на високорозвинену європейську демократичну державу. У контексті останнього постає особливо актуальною потреба кожної особистості не тільки усвідомити свою місію, а й знайти власне місце у суспільстві, обравши такий життєвий шлях, який відповідав би її інтересам, враховував би рівень розвитку здібностей, давав би можливість побачити перспективи власного вдосконалення для відданого служіння Батьківщині. З огляду на викладене особливого значення набуває підвищення якості навчання і виховання підростаючого покоління, яке значною мірою залежить від рівня загальної культури і професійної підготовки вчителів.

Сьогодення вимагає підвищення рівня духовності не тільки учительства як авангарду національної інтелігенції, а й усієї нації, відродження її найкращих просвітницьких традицій. Досягнення певного успіху у цьому можливе лише завдяки глибокому вивченню досягнень минулих поколінь у сфері освіти і виховання, бо без них сучасна педагогічна наука не спроможна розв'язати значну кількість теоретичних проблем.

За останні роки в історико-педагогічній науці України з'явилося достатньо багато наукових розвідок на тему становлення й розвитку національної системи освіти й виховання. Також предметом наукового зацікавлення сучасних учених став життєвий і творчий шлях багатьох яскравих, талановитих, раніше замовчуваних (з відомих на те причин) осіб, серед яких постаті Г.Ващенко, Б.Грінченка, М.Грушевського, І.Огієнка, С.Русової, С.Смаль-Стоцького, Я.Ряппо, Я.Чепіги та ін., котрі заклали підвалини національної освітньої системи.

Під час підготовки навчального посібника було обрано соціокультурний та діяльнісний підходи до навчання й виховання студентів, а також дібрано зміст і засоби подачі матеріалу так, щоб активізувати самостійність майбутніх учителів в оволодінні історико-педагогічними знаннями в їх історичній ретроспективі.

Навчальний посібник укладено згідно з програмою «Історія педагогіки», рекомендованою Міністерством освіти і науки України для педагогічних ВНЗ. У посібнику відображено основні етапи розвитку вітчизняної навчально-виховної системи, особливості витворення педагогічних концепцій. Авторське бачення представлених вище проблем полягає у спробі розкриття процесу становлення освіти та виховання як складних соціальних явищ з притаманними їм суперечностями, динамізмом, послідовністю і наступністю.

Предмет історії педагогіки України – це становлення й розвиток дошкільного виховання, школи, освіти, педагогічної думки в контексті історичних етапів розвитку української державності, відродження пріоритетів національної освіти і педагогіки, висвітлення закономірностей формування дошкільної та

загальної педагогіки, розуміння яких дасть змогу студентам у майбутньому самостійно поглиблювати свої знання.

Основні завдання курсу:

- ⇒ сформувати у студентів цілісну систему поглядів на історію педагогічної думки, освіти в Україні як складову історії українського народу, його держави;
- ⇒ розкрити тенденції, закономірності та специфіку розвитку загальної педагогіки;
- ⇒ забезпечити опанування студентами історико-педагогічної спадщини свого народу та усвідомлення значущості виховання для розвитку суспільства;
- ⇒ навчити майбутніх педагогів застосовувати набуті знання у практичній діяльності;
- ⇒ сприяти виробленню у студентів навиків пошукової діяльності, розвитку їхнього творчого потенціалу та формуванню професійного педагогічного світогляду.

Основними методами вивчення історії педагогіки є конкретно-історичний підхід до фактів і явищ, класифікація та узагальнення, ретроспективний аналіз, типологізація, статистична обробка матеріалів.

По-новому, на наш погляд, розроблено систему практичних завдань для самостійної пізнавальної діяльності студентів, котра спрямована насамперед на пробудження інтересу до історико-педагогічних знань, що поступово стимулюватиме кристалізацію критичності їхнього педагогічного мислення і сприятиме подальшому формуванню у майбутніх учителів педагогічної культури.

Під час підготовки посібника автор спиралася на праці Л.В.Артемової, А.А.Медвідь, А.А.Сбруєвої, М.В.Левківського, С.О.Сисоєвої, І.В.Соколової та ін.

Пропонований навчальний посібник не представляє повний виклад систематичного курсу історії педагогіки України, що знаходиться на стадії становлення як навчальний предмет. Сподіваємося, що такий підхід до викладу курсу сприятиме формуванню національної свідомості, підвищенню духовного рівня молодого покоління. Посібник адресований студентам і викладачам педагогічних інститутів й університетів України.